

РОЗДІЛ 4 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'25:004.9

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.45.3.26>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

METHODOLOGICAL ISSUES OF TRANSLATION STUDIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND DIGITAL COMMUNICATION

Сливка Л.З.,

orcid.org/0000-0002-5556-0203

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови та перекладу

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

У статті розглянуто методологічні виклики сучасного перекладознавства в умовах глобалізації та цифрової комунікації. Особлива увага приділяється трансформації дослідницьких підходів, що відбувається під впливом інтенсифікації міжкультурних контактів, появи мультимодальних текстів та активного використання цифрових технологій у перекладацькій практиці. Теоретичною основою дослідження стали праці Лоуренса Венуті, Джорджа Лакоффа, Марка Джонсона та Мони Бейкер, які визначають ключові напрями розвитку сучасної методології перекладознавчих студій.

У роботі проаналізовано застосування стратегій одомашнення та очуження, когнітивного підходу до відтворення метафоричних структур, корпусних методів кількісного аналізу перекладу та мультимодальної адаптації текстів. Для ілюстрації використано уривки з творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Джорджа Орвелла та Роберта Л. Стівенсона, а також приклади сучасної рекламної продукції. Показано, що переклад поезії Шевченка англійською часто тяжіє до стратегії одомашнення, тоді як переклад політичної сатири Орвелла демонструє необхідність когнітивного підходу. Корпусні дослідження перекладу образних порівнянь у прозі Стівенсона засвідчують різні варіанти адаптації культурних реалій, а переклад рекламних слоганів ілюструє мультимодальні виклики, пов'язані з поєднанням вербальних та невербальних кодів.

Додатково наголошено на проблематиці локалізації цифрових продуктів – програмного забезпечення, відеоігор та мобільних додатків. Локалізація розглядається як міждисциплінарний процес, що охоплює не лише переклад текстових елементів, а й адаптацію культурних, соціальних та технічних компонентів. Приклади перекладу інтерфейсів («Settings» → «Параметри»), адаптації гумору у відеоіграх (The Witcher), а також варіативності термінології у мобільних додатках («Balance» → «Баланс» чи «Залишок») демонструють необхідність поєднання лінгвістичного аналізу з когнітивними моделями та технічними обмеженнями. Це підтверджує, що переклад у цифрову добу виходить за межі класичної лінгвістики та стає інструментом міжкультурної комунікації.

Зроблено висновок, що сучасне перекладознавство потребує гнучкої та міждисциплінарної методології, здатної інтегрувати класичні та новітні підходи, враховувати глобалізаційні процеси й цифрові трансформації, а також адаптуватися до нових форматів комунікації. Практична значущість дослідження полягає у визначенні перспективних напрямів розвитку методології перекладознавства, що сприятиме підвищенню якості міжкультурної комунікації, збереженню культурної ідентичності та ефективній локалізації цифрових продуктів у глобальному інформаційному просторі.

Ключові слова: перекладознавство, методологія, одомашнення, очуження, когнітивний підхід, корпусні дослідження, мультимодальний переклад, локалізація, глобалізація, міжкультурна комунікація.

The methodological challenges of contemporary translation studies in the context of globalization and digital communication are examined in the article. The transformation of research approaches has been emphasized, as it has been shaped by intensified intercultural contacts, the emergence of multimodal texts, and the active use of digital technologies in translation practice. The theoretical foundation of the study has been provided by the works of Lawrence Venuti, George Lakoff, Mark Johnson, and Mona Baker, which have defined the principal directions of modern translation methodology.

The application of domestication and foreignization strategies, the cognitive approach to the reproduction of metaphorical structures, corpus-based methods of quantitative translation analysis, and multimodal adaptation of texts has been analyzed. Excerpts from the works of Taras Shevchenko, Lesya Ukrainka, George Orwell, and Robert Louis Stevenson have been considered, together with examples from contemporary advertising discourse. It has been demonstrated that the translation of Shevchenko's poetry into English frequently tends toward domestication, whereas the translation of Orwell's political satire has revealed the necessity of a cognitive approach. Corpus-based studies of figurative comparisons in Stevenson's prose have indicated diverse strategies of adapting cultural realities, while the translation of advertising slogans has illustrated multimodal challenges associated with the interplay of verbal and non-verbal codes.

In addition, the growing importance of digital product localization – including software, video games, and mobile applications – has been highlighted. Localization has been understood as an interdisciplinary process encompassing not only the translation of textual elements but also the adaptation of cultural, social, and technical components. Examples such as the translation of interface terms (“Settings” → “Parameters”), the adaptation of humor in video games (The Witcher), and the variation of terminology in mobile applications (“Balance” → “Balance” or “Remaining funds”) have demonstrated the necessity of combining linguistic analysis with cognitive models and technical constraints. It has been confirmed that translation in the digital age extends beyond classical linguistics and functions as a tool of intercultural communication.

It has been concluded that modern translation studies require a flexible and interdisciplinary methodology capable of integrating classical and innovative approaches, accounting for globalization processes and digital transformations, and adapting to new formats of communication. The practical significance of the research has been identified in the determination of promising directions for the development of translation methodology, which is expected to contribute to the improvement of intercultural communication, the preservation of cultural identity, and the effective localization of digital products within the global information space.

Key words: translation studies, methodology, domestication, foreignization, cognitive approach, corpus-based research, multimodal translation, localization, globalization, intercultural communication.

Постановка проблеми. Сучасне перекладознавство перебуває на перетині глобальних процесів та цифрових трансформацій, що безпосередньо впливають на його методологічну базу. Глобалізація спричинила інтенсивний обмін культурними кодами, розширення міжмовної комунікації та зростання потреби у високоякісному перекладі. Це, своєю чергою, поставило перед дослідниками завдання розробки нових методологічних підходів, здатних врахувати багатомовність, культурну варіативність та динаміку сучасних текстів.

Цифрова комунікація відкрила нові горизонти для перекладознавчих студій: від аналізу мультимодальних текстів до використання корпусних технологій і машинного перекладу. Методологічні виклики полягають у необхідності інтеграції кількісних та якісних методів, поєднання лінгвістичних, когнітивних та культурологічних підходів. Дослідники стикаються з проблемою адаптації класичних методів до нових форматів текстів – гіпертекстів, аудіовізуальних матеріалів, інтерактивних медіа.

В умовах глобалізації та цифрової комунікації методологія перекладознавства має бути гнучкою, міждисциплінарною та здатною до постійної модернізації. Це забезпечує не лише адекватність досліджень, але й їхню практичну значущість для сучасної перекладацької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні аспекти перекладознавчих досліджень останнім часом привертають значну увагу науковців. Зокрема, у працях І. В. Струка наголошується на необхідності системного підходу до організації наукової роботи, що включає поєднання теоретичних і практичних методів у процесі дослідження перекладу.

Сучасні тенденції розвитку перекладознавства відображені у дослідженнях С. Цимбал, О. Мовчан та В. Гапонової, які аналізують корпусні методи як інструмент для вивчення перекла-

дацьких стратегій та мультимодальних текстів. Автори підкреслюють, що корпусно-базовані студії відкривають нові можливості для кількісного аналізу перекладу та сприяють формуванню міждисциплінарної методології.

У збірниках наукових праць, виданих кафедрою перекладознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, простежується інтерес до проблем художнього перекладу, відтворення авторських стилів та адаптації перекладу до сучасних комунікативних умов. Дослідники, серед яких А. О. Івахненко, Г. В. Ташенко та Т. Г. Лук'янова, акцентують увагу на методологічних труднощах, що виникають при перекладі літературних і спеціалізованих текстів.

Таким чином, сучасні публікації демонструють багатовекторність методологічних пошуків у перекладознавстві: від класичних підходів до інтеграції цифрових технологій та корпусних методів. Це свідчить про поступове формування нової дослідницької парадигми, яка відповідає викликам глобалізації та цифрової комунікації.

Постановка завдання. У сучасних умовах глобалізації та цифрової комунікації перекладознавство опинилося перед низкою методологічних викликів, що потребують комплексного осмислення. Інтенсифікація міжкультурних контактів, поява мультимодальних текстів та активне використання цифрових технологій у перекладацькій практиці зумовлюють необхідність перегляду традиційних дослідницьких підходів. Класичні методи аналізу перекладу, які тривалий час залишалися домінуючими, нині виявляють обмеженість у поясненні нових явищ, пов'язаних із глобальними процесами та цифровими форматами комунікації.

Особливої актуальності набуває проблема локалізації цифрових продуктів – програмного забезпечення, відеоігор та мобільних додатків. Локалізація у цьому контексті розглядається як міждисциплінарний процес, що охоплює не лише

переклад текстових елементів, а й адаптацію культурних, соціальних та технічних компонентів. Приклади перекладу інтерфейсів («Settings» → «Параметри»), адаптації гумору у відеоіграх (The Witcher), а також варіативності термінології у мобільних додатках («Balance» → «Баланс» чи «Залишок») демонструють необхідність поєднання лінгвістичного аналізу з когнітивними моделями та технічними обмеженнями. Це підтверджує, що переклад у цифрову добу виходить за межі класичної лінгвістики та стає інструментом міжкультурної комунікації.

З огляду на це, завдання даного дослідження полягає у визначенні ключових методологічних проблем, що постають перед перекладознавством у сучасному науковому дискурсі, а також у з'ясуванні впливу цифрової комунікації на трансформацію дослідницьких методів. Особливу увагу приділено аналізу можливостей інтеграції класичних лінгвістичних, когнітивних та культурологічних підходів із сучасними корпусними та цифровими інструментами, що дозволяє забезпечити більш повне й адекватне відображення перекладацьких процесів.

Таким чином, дослідження спрямоване на комплексне осмислення методологічних викликів перекладознавства та пошук шляхів їх подолання шляхом міждисциплінарної інтеграції й адаптації до нових комунікативних реалій. Актуальність роботи визначається потребою у створенні гнучкої методології, здатної відповідати викликам глобалізації та цифрової комунікації, а її наукова новизна полягає у поєднанні класичних і сучасних підходів для адекватного відображення багатовимірності перекладацьких процесів..

Виклад основного матеріалу. Методологія перекладознавчих досліджень у сучасному науковому дискурсі перебуває у стані постійної модернізації, що зумовлено глобалізаційними процесами та розвитком цифрових технологій. Традиційні лінгвістичні підходи нині доповнюються когнітивними, культурологічними та корпусними методами, що дозволяє комплексно осмислювати перекладацькі процеси та враховувати багатовимірність мовної комунікації.

Одним із ключових викликів є вибір перекладацької стратегії. Лоуренс Венуті у праці *The Translator's Invisibility* (1995) виокремлює дві базові стратегії – одомашнення та очуження. [1, р. 245] У перекладі поезії Тараса Шевченка, де звучить рядок «Як умру, то поховайте мене на могилі, серед степу широкого, на Україні милій...» [2, с. 321], англомовні переклади часто відтворюють «Україну» як «Ukraine». Це робить

текст зрозумілішим для іноземного читача, але водночас зменшує автентичність. Методологічна дилема полягає у тому, чи варто адаптувати культурно марковані реалії, чи залишати їх у первісному вигляді, навіть якщо вони потребують додаткових пояснень. Подібні випадки демонструють, що стратегія перекладу завжди є балансом між зрозумілістю та збереженням культурної ідентичності.

Когнітивний підхід, розроблений Джорджем Лакоффом та Марком Джонсоном (*Metaphors We Live By*, 1980), показує, що метафори є не лише мовними, а й концептуальними структурами. [3, р.147] У політичній сатирі Джорджа Орвелла, де звучить знаменита формула «All animals are equal, but some animals are more equal than others», український переклад «Усі тварини рівні, але деякі рівніші за інших» зберігає когнітивний парадокс. [4, р. 98] Це приклад того, як перекладач відтворює не лише лексичний рівень, а й концептуальну модель, що лежить в основі тексту. Подібні випадки демонструють, що когнітивний підхід є необхідним для адекватного відтворення іронії, метафоричності та політичного підтексту.

Корпусний підхід, який активно розвиває Мона Бейкер (*Corpus Linguistics and Translation Studies*, 1993), відкриває можливості для кількісного аналізу перекладу. [5, р. 240] У романі Роберта Л. Стівенсона «Острів скарбів» зустрічається опис персонажа «з обличчям, наче окіст» («a face as big as a ham»). [6, р. 86] Український переклад зберігає цей образ, але для іншої культури він може бути незвичним. Корпусні дослідження показують, що в інших мовах перекладачі часто замінюють цей образ на нейтральніший («велике обличчя»), що свідчить про різні методологічні стратегії. Таким чином, корпусний аналіз дозволяє простежити закономірності у виборі перекладацьких рішень та їх культурну адаптацію.

Окремим викликом є переклад мультимодальних текстів – реклами, відео, інтернет-мемів, які поєднують вербальні та невербальні елементи. У рекламному слогані Coca-Cola «Taste the Feeling» український варіант «Відчуй смак» не є буквральним, але відповідає культурним нормам і комунікативним очікуванням цільової аудиторії. [7] Це приклад застосування стратегії адаптації, коли переклад виходить за межі лінгвістики й стає інструментом міжкультурної комунікації.

Ще одним показовим прикладом є переклад поезії Лесі Українки. У рядку «Contra spem spero!» («Без надії таки сподіваюсь!») перекладачі англійською часто відтворюють його як «Hope against hope». [8, с. 45-46] Це демонструє використання

одомашнення, адже англійський вираз уже існує в культурі цільової мови. Водночас така стратегія зменшує унікальність авторського стилю, але забезпечує зрозумілість для читача.

Таким чином, методологічні виклики перекладознавства проявляються у різних площинах: культурологічній, когнітивній, корпусній, мультимодальній та локалізаційній. Вони вимагають від дослідника інтеграції класичних і сучасних методів, а також врахування глобалізаційних процесів і цифрових трансформацій. Це забезпечує не лише наукову новизну досліджень, а й їхню практичну значущість для сучасної перекладацької діяльності.

Додатково варто зазначити, що сучасні перекладацькі практики дедалі частіше стикаються з викликами локалізації цифрових продуктів – програмного забезпечення, відеоігор, мобільних додатків. Локалізація у цьому контексті постає як міждисциплінарний процес, що охоплює не лише переклад текстових елементів, а й адаптацію культурних, соціальних та технічних компонентів. У програмному забезпеченні переклад інтерфейсу часто потребує скорочення текстів, адже довжина рядків має відповідати технічним обмеженням екрану чи кнопок. Наприклад, англійське «Settings» у багатьох випадках перекладається українською як «Налаштування», що є довшим словом і може не поміститися у графічному полі, тому застосовується варіант «Параметри». [9, с. 115] Це демонструє необхідність поєднання лінгвістичного аналізу з технічними вимогами.

У сфері відеоігор локалізація охоплює переклад діалогів, інструкцій, меню та адаптацію культурних реалій. Гумор, заснований на грі слів, часто не має прямого відповідника в іншій мові, тому перекладачі застосовують стратегію компенсації – створюють новий жарт, який виконує ту саму функцію у культурі цільової аудиторії. У грі *The Witcher* українські перекладачі адаптували низку власних назв та фольклорних елементів, щоб вони були зрозумілими й водночас зберігали атмосферу оригіналу. [10, с. 14] Це приклад мультимодального підходу, адже текст має узгоджуватися з візуальними та аудіальними кодами гри.

У мобільних додатках переклад інтерфейсу має особливе значення, оскільки кожне слово повинно бути максимально точним і водночас стислим. У фінансових додатках термін «Balance» може перекладатися як «Баланс» або «Залишок», і вибір залежить від контексту та очікувань користувачів. Тут важливим є врахування культурних

асоціацій: слово «Баланс» у деяких культурах асоціюється з рівновагою, тоді як «Залишок» чіткіше передає фінансовий зміст.

Отже, локалізація цифрових продуктів виходить за межі традиційної лінгвістики та потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує корпусний аналіз (для виявлення найчастотніших термінів), когнітивний підхід (для збереження концептуальних моделей у сюжетах і діалогах) та мультимодальну адаптацію (для узгодження тексту з візуальними й аудіальними елементами). Це підтверджує, що переклад у цифрову добу є не лише мовним процесом, а й інструментом міжкультурної комунікації, який забезпечує ефективність використання програмного забезпечення, відеоігор та мобільних додатків у глобальному контексті.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що методологія перекладознавства перебуває у стані динамічної трансформації, зумовленої глобалізаційними процесами та розвитком цифрових технологій. Традиційні лінгвістичні підходи, які тривалий час визначали дослідницьку парадигму, нині доповнюються когнітивними, культурологічними, корпусними та мультимодальними методами. Це свідчить про поступове формування міждисциплінарної методології, здатної адекватно відображати складність сучасних перекладацьких процесів.

Аналіз уривків із творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Джорджа Орвелла та Роберта Л. Стівенсона показав, що перекладачі постійно стикаються з вибором між стратегіями одомашнення та очуження (Венуті), необхідністю відтворення когнітивних моделей метафор (Лакофф, Джонсон), збереженням або адаптацією культурних реалій у корпусних дослідженнях (Бейкер), а також врахуванням мультимодальних кодів у перекладі реклами та медіатекстів. Кожен із цих випадків демонструє, що переклад є не лише мовним, а й культурним, когнітивним та технологічним явищем.

Додатково було показано, що локалізація цифрових продуктів – програмного забезпечення, відеоігор та мобільних додатків – формує новий напрям перекладознавчих досліджень. Вона потребує інтеграції лінгвістичних, технічних та культурологічних аспектів, що виходять за межі класичного перекладу. Приклади адаптації інтерфейсів («Settings» → «Параметри»), гумору у відеоіграх (*The Witcher*), а також термінології у мобільних додатках («Balance» → «Баланс» чи «Залишок») засвідчують, що перекладач має врахувати не лише мовні норми,

а й культурні очікування та технічні обмеження. Це підтверджує необхідність мультимодального та міждисциплінарного підходу, який поєднає корпусний аналіз, когнітивні моделі та культурологічну адаптацію.

Отже, методологічні виклики перекладознавства полягають у необхідності інтеграції різних підходів, що дозволяє забезпечити комплексність і наукову новизну досліджень. Водночас вони мають практичне значення: від адекватного вибору стратегії перекладу залежить ефективність міжкультурної комунікації, збереження культурної ідентичності та якості відтворення авторського стилю.

Таким чином, сучасне перекладознавство потребує гнучкої та міждисциплінарної методології, яка здатна відповідати викликам глобалізації та цифрової комунікації. Подальші дослідження мають бути спрямовані на:

– розробку нових інструментів аналізу перекладу, що поєднують корпусні та когнітивні методи;

– осмислення ролі перекладу у формуванні глобального культурного простору;

– вивчення специфіки локалізації цифрових продуктів як окремого напрямку перекладознавства;

– дослідження мультимодальних текстів, які поєднують вербальні, візуальні та аудіальні коди;

– розробку практичних рекомендацій для перекладачів, що працюють у сфері цифрових технологій, медіа та глобальної комунікації.

Усе це дозволить не лише розширити теоретичні горизонти перекладознавства, а й забезпечити його практичну релевантність у сучасному світі, де переклад дедалі більше стає ключовим інструментом міжкультурної взаємодії та глобальної інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Lawrence Venuti. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London. New York: Routledge. 1995. 353 p.
2. Шевченко Т. Кобзар. Київ: Наукова думка. 2013. 784 с.
3. George Lakoff and Mark Johnson. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press. 1980. 242 p.
4. George Orwell. *Animal Farm*. London: Secker and Warburg. 1945. 112 p.
5. Baker M. *Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. Text and Technology: In Honor of John Sinclair* / ed. by M. Baker, G. Francis, E. Tognini-Bonelli. Amsterdam: John Benjamins, 1993. P. 233–250
6. Robert Louis Stevenson. *Treasure Island*. London: Cassell and Company. 1883. 292 p.
7. Coca-Cola Company. *Taste the Feeling. Global Advertising Campaign*. 2016.
8. Леся Українка. *Contra spem spero! Поезії*. Київ: Дніпро. 1979. С. 45–46.
9. Івахненко О. О., Ташченко Г. В. Методологічні проблеми перекладознавчих досліджень. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2020. № 83. С. 112–118.
10. Сайко М., Дорофєєва М. Процесорієнтовані дослідження в методологічній системі координат емпіричного перекладознавства. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2025. Т. 2. № 78. С. 1–24.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 18.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026